

УДК 81'243:378.147

КОМУНІКАТИВНІ ВМІННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

О.В. Іванова¹

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)
e-mail: ok.ko176@gmail.com

КОМУНІКАТИВНЫЕ УМЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ

О.В. Иванова

кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой английского языка для технических и агробіологических специальностей,
Национальный университет биоресурсов и природоиспользования Украины (г. Киев)

COMMUNICATIVE STUDENTS' SKILLS AT THE LESSONS OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

Oksana Ivanova

PhD in Pedagogics, Associated Professor, the Head of the department of English for technical and agrobiological specialties,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)

У статті автор порушує проблему набуття та розвитку комунікативних умінь студентів технічних спеціальностей на заняттях з англійської мови професійного спрямування. Подається система практичних завдань для формування умінь вільного професійного англомовного спілкування в усній і писемній формах у різних ситуаціях.

Ключові слова: комунікативні уміння, професійне англомовне спілкування, студенти технічних спеціальностей, мовленнєві ситуації.

В статье автор затрагивает проблему приобретения и развития коммуникативных умений студентов технических специальностей на занятиях по английскому языку профессиональной направленности. Подается система практических заданий для формирования умений свободного профессионального англоязычного общения в устной и письменной формах в разных ситуациях.

Ключевые слова: коммуникативные умения, профессиональное англоязычное общение, студенты технических специальностей, речевые ситуации.

The author deals with the problem of students of technical specialties communicative skills development at the lessons of English for specific purposes. The system of practical tasks for the formation abilities of free professional English verbal communication and in written form in different situations is presented.

Keywords: communicative skills, professional English communication, students of technical specialties, communicative situations.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Система освіти в Україні в європейському просторі та сучасне суспільство висувають складні завдання щодо збільшення мобільності студентів, потребують посилення уваги до розвитку особистості, здатної до більш ефективного міжнародного спілкування, самостійного вирішення професійних питань з іноземними партнерами без мовного бар'єру, легшого доступу до інформації тощо. Справжнього фахівця за вимогами сьогодення повинно вирізняти не лише володіння комунікативно-мовленнєвими вміннями

на високому професійному рівні, але й творчий підхід до вирішення комунікативних завдань, індивідуальний підхід до пошуку оптимальних шляхів їх вирішення.

Актуальність статті зумовлена необхідністю формування всебічно розвинутої й соціально активної особистості, яка володіє засобами самовираження іноземною мовою.

Метою статті є обґрунтування шляхів розвитку комунікативних умінь студентів на заняттях із англійської мови професійного спрямування, оволодіння цією мовою, її особливостями використання та підвищення рівня культури усного і писемного мовлення студентів технічних спеціальностей у практичному аспекті.

Реалізація поставленої мети вимагає розв'язання таких **завдань**:

1) розкриття змісту дефініцій у контексті дослідження;
2) з'ясування необхідності формування англомовних комунікативних умінь для студентів вишу як в усному, так і в писемному мовленні;

3) розробка системи практичних завдань, що базується на принципі інтегрованого навчання чотирьом видам мовленнєвої діяльності й спрямована на розвиток мовленнєвої компетенції студентів технічних спеціальностей.

Аналіз літератури з означеної проблеми. Проблемі дослідження спілкування, розвитку комунікативних умінь та навичок присвячені праці вчених-мовознавців (Ф. Буслаєва, О. Потебні), психологів і психолінгвістів (Л. Виготського, П. Гальперіна, І. Зимньої, М. Жинкіна, О. Леонтьєва), методистів (Н. Бабиц, О. Біляєва, М. Вашуленка, Т. Донченко, О. Тарнопольський), педагогів (В. Гриньової, В. Кан-Каліка, Л. Рибалко, Л. Паська, Т. Щербан) та ін.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка мовленнєва діяльність спрямована на реалізацію певної функції: комунікативної (обмін інформацією й спілкування), емотивної (вираження настрою й почуттів мовця), апелятивної (вплив на слухача) чи волютативної (волевиявлення суб'єкта діяльності). Найважливіша з них – спілкування, вплив на адресата, до якого звертається мовець, адже основою людських взаємин є спілкування. Спілкування – це один із проявів соціальної взаємодії, в основі якого лежить обмін думками, почуттями, волевиявленнями з метою інформування [5, 346]. Для досягнення успіху в спілкуванні необхідно оволодіти «технікою» спілкування й застосування її у повсякденній практиці. Під «технікою» спілкування розуміють сукупність стандартів культурної поведінки, етичних і естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії [5, 346]. Що ж до визначення комунікації, то (від лат. *communicatio* – єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом лат. *communico* – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. *communis* – спільний) – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами [3]. Т. Щербан, розглядає спілкування (комунікацію) як процес взаємодії людей, які певним чином відображають один одного, ставляться один до одного і впливають один на одного [6].

Нагальна проблема сьогодення – володіння достатнім рівнем розвитку комунікативних умінь і навичок іноземної мови – потребує необхідності введення терміну «комунікативна компетентність» як базисного поняття в методіку викладання мов у вищій школі, що підтверджується таким визначенням: «комунікативна компетентність – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми» [1]. На сьогодні «комунікативна компетентність» активно розробляється як теорія мовленнєвої поведінки. А тому, більшість дослідників розглядає здатність людей до ефективного спілкування усно та письмово іноземними мовами як ознаку комунікативної компетентності. Увага до комунікативної компетентності зросла тоді, коли в практику спілкування людини стали впроваджуватися методи, розраховані на розвиток її комунікативних здібностей. Таким чином, комунікативна компетентність є системою внутрішніх ресурсів ефективної взаємодії: позиції спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь і навичок. Ефективне спілкування завжди передбачає спонтанний і творчий процес, тому ефективне спілкування – це спілкування, що розвиває [4, 107].

Щоб бути майстерним співрозмовником, мовлення має характеризуватися такими ознаками: *правильністю*, тобто відповідати нормам, що діють у мовній системі; *змістовністю*, що передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, різнобічне та повне розкриття теми,

уникання зайвого; *послідовністю*, тобто логічністю та лаконічністю думок; *багатством*, що має на меті використання різноманітних засобів вираження думок у межах відповідного стилю, уникнення повторів; *точністю*, що великою мірою залежить від активного словникового запасу; *виразністю*, для досягнення якої слід виділяти власне ставлення до предмету мовлення; *доречністю* й *доцільністю* [5, 21].

Розвиток англomовних комунікативних умінь студентів передбачає необхідність навчити їх правильно говорити і писати, уміло відібрати мовленнєві засоби, що найбільш доцільні в певній ситуації, а набуті знання використовувати для спілкування. Однак, на практиці дуже часто ми маємо протилежне: студенти, вивчивши слова з певної теми, не спроможні застосовувати їх на практиці, побудувати елементарну розмову, провести бесіду, зробити доповідь, виступ.

Сьогодні вища школа потребує комунікативно-спрямованого мовленнєвого курсу, що передбачає і забезпечує роботу над формуванням умінь вільно здійснювати іншомовне професійне спілкування в усній і писемній формах, доцільно використовувати ресурси мовлення в різних ситуаціях життєвої та виробничої практики.

Із метою практичної реалізації комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей, ми пропонуємо систему практичних завдань, спрямованих на розвиток їхньої мовленнєвих умінь, що базується на принципах інтегрованості навчання чотирьом видам мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання, читання, письмо). Оскільки в професійній діяльності майбутньому інженерові спочатку необхідно буде вислухати від замовника скарги (проблеми), потім обговорити деталі, за умов відсутності інформації про подробиці цієї поломки, знайти й прочитати інформацію, а в подальшому подати письмовий звіт про ремонт (рішення), то варто говорити про інтегрованість навчання усім видам мовленнєвої діяльності при викладанні англійської мови професійного спрямування.

Якщо формування комунікативних умінь розглядають у контексті формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців, то формування комунікативно-мовленнєвої умінь має ґрунтуватися на сприйнятті й репродуктивному відтворенні мовних засобів. Такі вправи забезпечують усвідомлення структури мови, формують цілісне уявлення про логіко-понятійну систему наукових понять фаху тощо. Прикладом такого виду вправ можуть стати наступні:

1. *Match the words with their definitions:*

2. ___ <i>luminous intensity</i>	5. ___ <i>steradian</i>
3. ___ <i>supplementary unit</i>	6. ___ <i>SI system of units</i>
4. ___ <i>solid angle</i>	7. ___ <i>derived unit</i>
5. ___ <i>base unit</i>	

- A. A measurement system with seven types of units
- B. A two dimensional angle in a sphere
- C. The power of light the human eye can perceive
- D. A unit of measurement formed by combining base units
- E. A measurement formed by combining base units
- F. A unit of measurement for angles
- G. One of seven basic units of measurement

2. *Write a word that is similar in meaning to the underlined part.*

- 1. One unit of measurement for mass is very light. *G* _ _ *m*
- 2. This lamp emits 120 units of luminous intensity. *C* _ *n* _ _ *l* _ *s*
- 3. Record the exact dimensions. _ _ *a* _ *r* _ *m* _ _ *s*
- 4. How many units of measurement for area is the yard? _ *q* _ *r* _ *m* _ _ *e* _ *s*
- 5. Measure the reflection's brightness from a distance. _ *u* _ *n* _ *c* _

Процес оволодіння іншомовним мовленням повинен бути максимально наближеним до реальних умов спілкування. Це досягається перш за все завдяки наявності нової, невідомої інформації, зацікавленості мовця в предметі мовлення, належної мотивації завдяки ситуації реального спілкування, знання адресата висловлювання, достатньому володінню засобами реалізації мовлення, а також отриманню результату своєї діяльності, тобто порозумінню, сприйняттю тощо. Саме тому невід'ємним елементом формування англomовних комунікативних умінь у студентів є слухання

автентичних текстів, діалогів за фаховим спрямуванням. Автентичні аудіо- та відеоматеріали – це записані на плівку документальні та художні фільми, телепередачі, есе, інтерв'ю, телереклама, телекурси, фрагменти випуску новин, репортажі, створені носіями мови. Після прослуховування чи перегляду, завданням є стимулювання активної комунікативної діяльності студентів шляхом використання опрацьованого мовного матеріалу. Застосування автентичних записів у навчальному процесі дає такі переваги: моделювання іншомовного середовища, наближення до реального буття; проведення навчання на основі природного звукового мовлення із зображенням екстралінгвістичних рис і способів реалізації; встановлення асоціативних зв'язків за допомогою полісенсорного сприймання; навчання спілкуванню на основі взаємозв'язку лінгвістичного, комунікативного й екстралінгвістичного факторів, що є основою для імітації; використання певним чином емоційно-мотиваційного фактору під час вивчення іноземної мови.

Приклади вправ на відтворення автентичного мовлення:

1. *Listen to a conversation between two mechanics. Mark the following statements as true (T) or false (F).*

1. ___ The motorcycle was in an accident.
2. ___ The mechanic wants to replace the fork.
3. ___ The frame is the most damaged part.

2. *Listen again and complete the conversation.*

Mechanic 2: That depends. The 1 _____ are beyond repair.

Mechanic 1: No doubt about that.

Mechanic 2: I think I could find a reasonably priced replacement.

Mechanic 1: OK. How about the 2 _____?

Mechanic 2: I went over it with a 3 _____ and didn't find a single crack.

Mechanic 1: That's incredible!

Mechanic 2: There was some damage, but it's 4 _____.

Mechanic 1: So do you think it's still 5 _____?

Mechanic 2: Sure, but 6 _____ a lot of work. We'll also need to replace both wheels, the brakes, and the swing arm.

Mechanic 1: 7 _____?

Mechanic 2: That's all I could find.

Ефективність навчання безпосередньо залежить від ступеня наближення процесу передачі знань, формування навичок і вмінь до реальних умов їх практичного застосування. Студентами набагато легше засвоюється матеріал, коли викладач наводить життєві приклади і підбирає завдання, пов'язані з життям, з досвідом студентів. Це примушує їх мислити, розмірковувати, мріяти, зосереджуватися [2, 6]

3. *With a partner, act out the roles below based on the dialogue. Then switch roles.*

Цілеспрямованість і організованість висловлювання забезпечуються мовленнєвими механізмами випередження на змістовому й лінгвістичному рівнях, механізмами самоконтролю та базуються на таких уміннях реалізовувати свій комунікативний намір відповідно до поставленого комунікативного завдання й умов спілкування, як:

- 1) визначати комунікативний намір згідно із завданням та ситуацією спілкування;
- 2) прогнозувати композиційну структуру, що відповідає комунікативним завданням, шляхи розгортання та досягнення комунікативного наміру;
- 3) починати й завершувати висловлювання у відповідності з комунікативним наміром;
- 4) змінювати висловлювання залежно від ситуації.

Використання системи творчих завдань активізує критичне й творче мислення студентів, їхню творчу активність, яка сприяє оптимізації процесу усвідомлення й засвоєння навчального матеріалу. Творча активність виступає інтегральною якістю особистості й дає змогу оптимально використовувати творчі здібності, розвиток яких є одним із найважливіших засобів розв'язання навчальних і виховних завдань освіти, формувати світогляд студентів, їхню самореалізацію. При цьому, творчі завдання сприяють активізації розумових здібностей студентів, вимагаючи уникнення

стандартних рішень, продукування й застосування власних способів ведення успішної аргументації, що здебільшого визначається креативністю мислення. Тому, наступним кроком у формуванні й закріпленні комунікативних умінь стануть творчі завдання:

1. *You are a mechanic. Talk to your partner about:*
  - *The damage to an automobile*
  - *What needs to be repaired*
  - *If the automobile can be ridden*
2. *Fill out an assessment of a damaged motorcycle. Include: damaged parts, repairs required, and parts that are safe.*
3. *A. Work in group of three. You are going to have a debate about the best ways of making the roads safer.*
  - B. Discuss the ways of improving road safety. Decide together which method you think would be the most effective.*
  - C. Report your decisions to the class.*
  - D. Write your recommendations for a report on road safety.*

Висновки. Отже, принцип інтегрованості навчання чотирьом видам мовленнєвої діяльності підпорядковується принципу практичної реалізації формування комунікативних умінь, а запропоновані вправи сприяють практичному засвоєнню іноземної (англійської) мови, забезпечують комунікативну спрямованість навчання англійської мови професійного спрямування, в основі якої закладено формування у майбутніх фахівців технічних спеціальностей умінь вирішувати комунікативні завдання з метою оволодіння спілкуванням у кожній ситуації.

Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо у пошуці шляхів набуття та засвоєння професійно орієнтованих знань, умінь і навичок студентів технічних спеціальностей засобами іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растянный. – М., 1990. – 255 с.
2. Иванова О.В. Англимовна особистість в умовах євроінтеграції в Україні / О.В. Иванова // Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти. – №.1. – 2015. – С.3-7.
3. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації / Г.Г. Почепцов. – К. : Видавничий центр “Київський університет”, 1999. – 308 с.
4. Черезова І.О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pj.kherson.ua/file/psychology_01/ukr/20.pdf
5. Шевчук С. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник / С. Шевчук. – К.: Літера, 2005. – 446с.
6. Щербан Т.Д. Психологія навчального спілкування : [монографія] / Т.Д. Щербан. – К. : Міленіум, 2004. – 346 с.
7. Charles Lloyd, James A. Frazier Engineering / Charles Lloyd, James A. Frazier. – Express Publishing, 2014. – 102 p.

References

1. Zhukov Yu.M. Dy`agnosty`ka y` razvy`ty`e kompetentnosti` v obshheny`y` / Yu.M. Zhukov, L.A. Petrovskaya, P.V. Rastyanny`kov. – M., 1990. – 255 s.
2. Ivanova O.V. Anglomovna osoby`stist` v umovax yevrointegraciyi v Ukrayini /O.V. Ivanova // Aktual`ni problemy` pedagogiky`, psy`xologiyi ta profesijnoyi osvity`. – #.1. – 2015. – S.3-7.
3. Pochepczov G.G. Teoriya komunikaciyi / G.G. Pochepczov. – K. : Vy`davny`chy`j centr “Ky`yivs`ky`j universy`tet”, 1999. – 308 s.
4. Cherezova I.O. Komunikaty`vna kompetentnist` yak integral`na yakist` osoby`stosti [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: http://www.pj.kherson.ua/file/psychology_01/ukr/20.pdf
5. Shevchuk S. Dilove movlennya. Modul`ny`j kurs: Pidruchny`k / S. Shevchuk. – K.: Litera, 2005. – 446s.
6. Shherban T.D. Psy`xologiya navchal`nogo spilkuvannya : [monografiya] / T.D. Shherban. – K. : Milenium, 2004. – 346 s.
7. Charles Lloyd, James A. Frazier Engineering / Charles Lloyd, James A. Frazier. – Express Publishing, 2014. – 102 p.